

Párnáá vuoigâdvuodâi oppâtijmeh vyeliškoovlâ várás

Oppâtiijme 1: Párnáá vuoigâdvuodâi toimâliih kove- já tekstâkoortah	3
Oppâtiijme siskáldâs.....	3
Ulmen lii	3
Tarbâšeh.....	3
Oppâtiijme ravvuuh	4
Huámášumeh.....	4
Oppâtiijme 2 – Mielâkuvviittâskieldâ budjetistem I	5
Oppâtiijme siskáldâs.....	5
Ulmen lii	5
Tarbâšeh.....	5
Oppâtiijme ravvuuh	5
Huámášumeh.....	6
Oppâtiijme 3 – Mielâkuvviittâskieldâ budjetistem II.....	6
Oppâtiijme siskáldâs.....	7
Ulmen lii	7
Tarbâšeh.....	7
Oppâtiijme ravvuuh	7
Huámášumeh.....	8

Oppâtiijme 1 – Párnáá vuoigâdвуođâi toimâliih kove- já tekstâkoortah

Oppâtiijme siskáldâs

- Uápásmem párnáá vuoigâdвуođâid video iššijn (5 min)
- Toimâliih olášuttemvyevih kove- já tekstâkorttâpaarâi kevttimân jieijâs táárbui miäldásávt (ohtâ pargo 10–20 min)
- Tiiijme čuákánkiäsu (5 min)

Ulmen lii

- tuárjuđ uáppei tuáimeevuođâ jieijâs vuoigâdвуođâi tarkkuumist
- máttááttiđ kuávdáid párnáá vuoigâdвуođâid toimálvat.

Párnáá vuoigâdвуođâi sopâmuš artikla 42:

Sopâmušstaatah čonâseh pyehtiđ almossopâmuš prinsiipijđ já miäradâsâid almolávt nuuvt rävisulmui ko párnái-uv tiättun ulmemiäldásávt já aktivlávt.

Tarbâšeh

- Párnáá vuoigâdвуođah škoovlâst -video
- Párnáá vuoigâdвуođâi kovekoortah
- Párnáá vuoigâdвуođâi tekstâkoortah (artiklah)

Oppâtiijme ravvuuh

1) Máttáátteijee läidee uáppeid párnáá vuoigâdвуođáid čäittimáin Párnáá vuoigâdвуođah škoovlâst -video. Video maŋa párnáin puáhtá kojâdiđ siämmáid koččâmušâid ko video párnáin-uv:

- Mondiet tuu mielâst lii tehálâš jotteeđ škoovlâ?
- Maggaar lii škovlâ, mast lii torvolâš já suotâs oppâđ?
- Maid ááiguh porgâđ škovlâpeeivi maŋa?

Koččâmušâi maŋa puáhtá oovtâst huámášiđ, et puoh videost kojâdum koččâmušah lohtâsii párnáá vuoigâdвуođáid, moh čuávuvâžžân kiedâvuššojeh lase.

2) Keevti Párnáá vuoigâdвуođah -kovekoortâid toin naalijn ko jieš halijdah. Vuoluubeln luođimnáál listoost puáhtá puáimuđ čuávduusijd, moh tuáimih tuu uáppeiguin pyeremustáá. Uási pargoin suápih eromâš pyereest ohtsâškoddeoopâ tâi sâmikielâ tijmijđ, uási vist tuáimih juávhu oovtâst toimâm já vuáruvaiguttemtááiđui hárjuttâlmist.

Tiijme čuákánkiässun uáppeid puáhtá movtjidittiđ savâstâllâđ kevttimáin išseen čuávuváid koččâmušâid.

- Mondiet Párnáá vuoigâdвуođâi sopâmuš lii tehálâš uási jyehi párnáá elimist?
- Maggaar ličij maailm, mast Párnáá vuoigâdвуođâi sopâmuš ij liččii?
- Mii tiijme ääigi kiedâvuššum vuoigâdвуođâin lii tehálumos já mondiet?

Huámášumeh

- Párnááh vuoigâdвуođah škoovlâst -video puáhtá kevttiđ maŋeláá meid sâmikielâ tâi kovetaiđuu tiijmij ääigi algâpargon ovdâmerkkân "niävduusij škovlâ" -fáddásii paargon.
- Kovekoortâid puáhtá kevttiđ ävkkín čyegispargeeldmist, rastiraadeest tâi sundedmist.
- Kovekoortâid puáhtá kevttiđ paarâvaljimpargoin eres oppâamnâsij ohtâvuođâst.
- Kovekoortâi kevttimist tuše máttáátteijei já uáppei mielâkuvviittâs lii räiijin. Uáppeeh pyehtih vuávâđ jiejah ubâ luokan heiveijee tooimâid, moh vuáđuduveh korttáid.
- Koortâid puáhtá kevttiđ ovdâmerkkân kyeimi- tâi toorjâuáppeetooimâst.
- Kovekoortâid puáhtá kevttiđ ävkkín arâšoddâdmist.

Oppâtiijme 2 – Mielâkuvviittâskieldâ budjetistem I

Oppâtiijme siskâldâs

- Jiejâs mielâkuvviittâskieldâ vuávám smaavâjuávhuin (10 min)
- Kieldâi tooimân uápásmem (15 min)
- Jiejâs mielâkuvviittâskieldâ budjetistem hárjuttâllâm smaavâjuávhuin (10 min)

Ulmen lii

- nanodiđ toimâlávť uáppei demokratiaibárdâs hárjuttâlmáin budjetistem
- movtjidittiđ uáppeid toohâđ árvuvaljiimijd nuvť jiečânávť ko juávhu uáassin
- tuárjuđ uáppei vuáruvaiguttemtááiđui ovdánem juávkkupargo vievâst.

Párnáá vuoigâdвуođâi sopâmuš artikla 12:

Sopâmušstaatah tähideh párnái, kote áppád hammiđ jieijâs uáinuid, vuoigâdвуođâ riijáht olgospyehtiđ täid uáinuid puoh párnázân kyeskee aašijn. Párnáá uáinuid kalga väldiđ huámášumán párnáá ave já ovdánemtääsi miäldásávť.

Tarbâšeh

- Mielâkuvviittâskieldâ budjetistem -diaoovdânpyehtim (diah 1–10)
- Škovlim-luámáttâh
- Pápáreh já peenah

Oppâtiijme ravvuuh

- 1) Oppâtiijme ovdán ollásávt Mielâkuvviittâskieldâ budjetistem - diaoovdânpyehtim iššijn (diah 1–10). Diaoovdânpyehtim siskeeld toimâmrvvuid já savâstâllâmkoččâmušâid sehe fáádán lohtâseijee tiäđu. Diaoovdânpyehtim loopah diah kiedâvuššojeh Mielâkuvviittâskieldâ budjetistem uási 2 -oppâtiijme ääigi.
- 2) Uáppeeh rähtih smaavâjuávhuin jieijâs mielâkuvviittâskieldâ diaoovdânpyehtim ravvui miel.
- 3) Máttáátteijee puáhtá oovdân oppâtiijme almolijd toimâmrvvuid vuossâmuu budjetistemvuávám (Škovlim-luámáttâh) iššijn.
- 4) Uáppeeh rähtih škovlim budjetistemvuávám smaavâjuávhuin.
- 5) Škovlim-luámáttâh kiedâvuššoo máttáátteijee laiđiittâsâst.

Huámášumeh

- Oppâtiijme algâjuurdân lii, et uáppeeh láá uápásmâm párnáá vuoigâdvođáid.
- Mielâkuvviittâskieldâ budjetistem -oppâtiijmeh láá vuávájum kyevti oppâtiijme ubâlâšvuottân. Taid puáhtá toollâđ jo-uv sierâ tâi oohtân.
- Puoh pargoin kevttum sumeh láá keksejum. Sumeh láá vuávájum tienuvvt, et vuáláluvâi rekinistem luhostuvá 3.–6. luokkalijn jiečânávt.

Lasepargo: Jis oppâtiijmest páácá paijeelmiärálâš äigi tâi uáppeeh halijdeh tiijme kooskân puđâldâsâid, te smaavâjuávhuh pyehtih vuáváđ jieijâs mielâkuvviittâskieldân meiddei vaakun.

Oppâtiijme 3 – Mielâkuvviittâskieldâ budjetistem II

Oppâtiijme siskâldâs

- Mielâkuvviittâskieldâ budjetistem juátkim smaavâjuávhuin (15–20 min)
- Mielâkuvviittâskieldâ hahâruttdemvuávám smaavâjuávhuin (15–20 min)

Huám!

Taat oppâtiijme lii jotkâ Mielâkuvviittâskieldâ budjetistem uási 1 -oppâtiijmán.

Ulmen lii

- nanodiđ toimâlavt uáppei demokratiaibárdâs hárjuttâlmáin budjetistem
- movtjidditiđ uáppeid toohâđ árvuvaljiimijd nuuvt jiečânávt ko juávhu uáassin
- tuárjuđ uáppei vuáruvaiguttemtááiđui ovdánem juávkkupargo vievâst.

Párnáá vuoigâdvuodâi sopâmuš artikla 13:

Párnást lii vuoigâdvuotâ olgospyehtiđ uáivilis ríjjâht. Taat vuoigâdvuotâ siskeeld ríjjâvuodâ uuccâđ, vuástávâldiđ já levâttiđ puohlágán tiäđuid já jurduid raajij rasta njálmálie, kirjálie, teddilum, taiđuu tâi mon peri eres häämist, mon páárnáš väljee.

Tarbâšeh

- Mielâkuvviittâskieldâ budjetistem -diaoovdânpyehtim (diah 10–14)
- Ríjjäääigi toimâm- já Infrastruktur-luámáttuvah sehe Hahâruttdem-luámáttâh
- Peenah já pápáreh

Oppâtiijme ravvuuh

- 1) Jis Mielâkuvviittâskieldâ budjetistem -oppâtiijmeh iä tolluu tubletiijme ääigi, te taam oppâtiijme aalgâst lii pyeri kiärduđ párnái vuoigâdвуодâid já joođoost leijee pargo.
- 2) Smaavâjuávuhoid juáhhojeh budjetistemvuáváámeh. Jyehi juávkku pargeeld ovdeláá oppum vuovviijn Rijjäääigi toimâm-, Infrastruktur- já Škovlim-luámáttuvâiguin (diaoovdânpyehtim dia 11).
- 3) Smaavâjuávuhui budjetistemvaljiimeh kiedâvuššojeh máttáatteijee laiđiittâsâst.
- 4) Uáppeeh sirdojeh Hahâruttâdem-luámáttâhân, mon máttáatteijee piäjä aalgân kevttimáin diaoovdânpyehtim išseen.
- 5) Uápee pargeh hahâruttâdmân lohtâseijee valjiimijd smaavâjuávhuin.
- 6) Smaavâjuávuhui hahâruttâdemvaljiimeh kiedâvuššojeh oovtâst.

Huámášumeh

- Puoh pargoin kevttum sumeh láá keksejum. Sumeh láá vuávájum tienuuvt, et vuáláluvâi rekinistem luhostuvá 3.–6. luokkalijn jiečânávt.
- Jiejâs mielâkuvviittâskieldâ teema puáhtá juátkiđ integristmáin tom eres oppâamnâsáid, iärrás lasseen
 - **sämikielân:** Luokka viggá hammiđ ohtsii miärádâs tast, et maid hahâruttâdem hahâmijd luokka oovtâst halijdičij. Uáppeeh pyehtih juátkiđ siämmáin smaavâjuávhuin já vuáváđ argumentijd jieijâs budjetiävtuttâs várás. Tast maņa puáhtá toollâđ kieldâ "váldustiivrâ čuákkim", mast kalga peessâđ ohtsâšibárdâsân ráđádâlmáin já kuldâlmáin. Loopâst puáhtá jienâstiđ hahâruttâdem čuosâttuvâin.
 - **pirâsoopân:** Uáppeeh vuávájah mielâkuvviittâskieldâ káártá.
 - **kovetaidui:** Uáppeeh keksejeh já rähtih mielâkuvviittâskieldâ jjiellâhsaje tâi ovdâmerkkân kieldâ tori. Kovetaiduu peln puáhtá meid juátkiđ kárttáin pargeldem.